ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 106, Temmuz 2020, s. 425-431

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.43877>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
31.05.2020

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.07.2020

Ufuk AKIN

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi
ufuk.akin@gazi.edu.tr

Prof. Dr. Beyhan ZABUN

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Felsefe Grubu Eğitimi Anabilim Dalı
bzabun@gazi.edu.tr

NUSRET KÖYMEN'İN DEMOKRATİK HALK EĞİTİMİ ANLAYIŞI

Öz

Bu çalışmada Nusret Köymen'in eğitim görüşlerinden hareketle onun demokratik halk eğitimi bakış açısı incelenmiştir. Literatür tarama, doküman incelemeye dayalı yapılan bu araştırmanın verileri, Köymen'in eserleri çerçevesinde nitel veri analizi yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada demokrasi, halk eğitimi kavramlarının literatür kapsamındaki tanımlarından, halk eğitimi türlerinden hareketle; Köymen'in kaleme aldığı Demokrasiyi Kurtaralım: Demokrasiyi Kurtaracak Halk Eğitimidir adlı eserde üzerinde önemle durduğu demokrasi ve halk eğitimi kavramlarına bağlı olarak oluşan demokratik halk eğitimi düşüncesi ele alınmıştır. Benzer şekilde Köymen'in önemli eserlerinden biri olan Büyük Aydınlığa Doğru kitabında da onun demokratik halk eğitimi fikri üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: Demokrasi, demokratik eğitim, halk eğitimi

NUSRET KOYMEN'S CONCEPTION OF DEMOCRATIC PUBLIC EDUCATION

Abstract

In this research, Nusret Koymen's point of view to democratic public education is investigated by taking his understanding of education as the point of departure. Bits of information on which this research is based are compiled by literature survey and document scrutinizing are obtained by qualitative-data-analysis method on Koymen's works. Especially the validity of the popular ideas of “democracy” and “public education” developed around his “Let's save democracy, it is public-education that will save it” work in which he ascribe utmost importance to this two topics is questioned by comparing them with the mainstream/academic definitions and norms. Similarly, his “Toward the Great Enlightenment” work too emphasize his democratic public education idea.

Keywords: Democracy, democratic education, public education

GİRİŞ

Eğitim; üzerinde ortak uzlaşa sağlanamayan temel kavramlardan biridir. Araştırmacılar bu ortak uzlaşa durumunun sağlanamamasından dolayı eğitim bilimleri tarihine kendilerine özgü eğitim tanımları yaparak bu literatüre önemli katkılarda bulunmuşlardır. Literatür incelendiği zaman farklı farklı kaynaklarda birbirinden değişik eğitim kavramı tanımlarına rastlanılmaktadır. Bu tanımlardan belli başlı olanları burada ele almak eğitim kavramının taşıdığı anlamları incelemek bağlamında önem arz eder.

Tanımlardan birine göre; “Eğitim, bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır” (Tezcan, 1985, s.4). Dikkat çeken bir diğer tanıma göre ise eğitim kavramı literatürde Türkiye’de çağrıştırdığı altı farklı anlam üzerinden şöyle ifade edilmektedir. Ertürk (1988, s.12)’e göre, Milli Eğitim Bakanlığı dendiğinde “disiplin”; Milli Eğitim Bakanlığı’na göre “Sosyal Hizmet”; bir kişideki eğitim düzeyi dendiğinde “kazantı”; bir kimsenin eğitimini tamamladığı yer dendiğinde “öğrenim”; belli bir toplumda eğitim, tümüyle bağımsız bir değişken sayılmaz dendiğinde “sosyal kurum”; ve son olarak, eğitim kültürleme sürecinin kasıtlı bir aracı ve biçimidir.

Köymen’in Halk Eğitimi Düşüncesinin Oluşmasında Atatürk’ün Önemi

Köymen(1956, s.8)’e göre, her büyük halk hareketi bir halk eğitime ve bir halk eğitimcisi rehberine dayanır. Bütün bir millet topluluğunun Doğulu durgun bir hayat tarzından Batılı hareketli bir hayat tarzına geçişi demek olan Türk İnkılabının rehber önderi büyük halk eğitimcisi Atatürk’tür. Kendisi tahta başında ve halk arasında inkılapların başöğretmenliğini yapmıştır.

Atatürk’ün metodu halkın ihtiyaçlarını, halkla temas ederek ve konuşarak anlamak, ve bu suretle onların anlamalarına yardım etmek ve bu ihtiyaçları milletçe karşılamaktır. Atatürk konuşan ve konuşturan bir halk eğitimcisi rehber önderdi (Köymen, 1956, s.8).

Atatürk gibi gerçek ve üstün vasıflı bir önder aynı zamanda bir halk eğitimcisidir. Halktan aldığı seziş ve davranış fikirleşmiş olarak tekrar halka vermeyi ve memleket genişliğinde

anlatmayı bilir. Türk İnkılabının bütün büyük hamleleri Atatürk'ün halka hitabeden özlü nutuklarıyla, yorulma bilmez temas ve konuşmalarıyla açılmış ve yürümüştür. Türk milletinin temel içtimai vasfı tehlike anında bir önder çıkarması ve bir bütün olarak bu önder etrafında toplanmasıdır (Köymen, 1956, s.142).

Köymen'in Atatürk'le ilgili bu sözlerinden hareketle; yaşadığı 62 yıllık süreçte eğitim düşüncesinin belkemiğini oluşturan Cumhuriyet Dönemi eğitim fikrini ve bu dönemin siyasal, sosyal ve kültürel, ekonomik altyapısı ve inşası sürecinde başrol alan yaşadığı topluma rehberlik ve önderlik eden, kendini Türk toplumunun uygarlaşmasına, bağımsızlaşmasına, birlik ve beraberliğine her şeyden önce Türk insanı ve toplumunun her açıdan eğitimine adanmış bir ulu önder ve halk eğitimcisi Atatürk'ten etkilenmemesi beklenemez. Bundan dolayı Köymen için Atatürk; kendi insanı ve toplumunun refahı, eğitimi, birlik ve beraberliği, çağdaşlaşması için yaptığı şeylerle sadece kendi toplumunu etkilemekle kalmamış aynı zamanda Doğu ve Batı toplumlarının da bu yolda ilerlemeleri ve gelişim göstermeleri bağlamında çok iyi bir örnek ve referans noktası olmuştur denilebilir.

Demokrasi Kavramı

Yunanca demos (halk) ve kratos (egemenlik), sözcüklerini birleştirerek demokrasi ya da demokratia terimini ilk kullanan Yunanlılar -büyük ihtimalle Atinalılar- olmuştur (Aktaş, 2015, s.89). Demokrasi saydam bir sözcüktür, yani sözcüğün anlamı dildeki ilk anlamına kolaylıkla bağlanabilecek kadar açıktır. Ancak sözcük anlamından hareketle yapılacak tanım, terimin Yunancadaki anlamının kelimesi kelimesine çevirisinden başka bir şey değildir. Oysa demokrasi terimi aynı zamanda bir ideali temsil etmektedir (Aktaş, 2015, s.89).

Ercins (2012, s.82)'e göre, Bir siyasal rejim olarak demokrasi siyasi kararlar almak için yapılan, siyasilerin, halkın desteğini kazanmak amacıyla yarışmacı bir uğraş sonucunda karar alma gücünü elde ettikleri kurumsal düzenlemelerdir.

Demokrasiyi tanımlamak için temel yaklaşım, kurumlar değil, ilkeler olmalıdır. Çünkü belli kurumların demokratik olup olmadığına verilecek cevap nispi olacaktır. Bu nedenle demokrasiyi tanımlarken birincil öncelik kolektif kararların nasıl alındığı olmalıdır (Ercins, 2012, s.82). Bu noktada karşımıza iki temel ilke çıkmaktadır. Bunlar halk denetimi ve siyasi eşitlik ilkeleridir. Çünkü tarih boyunca bu iki ilkenin tesisi ya da hayata geçirilmesi demokrasi adına yapılan mücadelenin temeli olmuştur (Ercins, 2012, s.82).

Köymen, eğitim hakkındaki düşüncelerinin temel kitaplarından olan Demokrasiyi Kurtaralım Demokrasiyi Kurtaracak Halk Eğitimidir adlı eserinde demokrasi kavramını şöyle tanımlar:

Demokrasi; ferdi hürriyetin, ferdin ruhundan kaynaklayan bir disiplinle, ferdin ve cemiyetin hayrına kullanılabilmesi demektir. Bu ise uzun ve güç bir eğitim işidir. İşte bu satırların muharriri bu küçük kitabına ve bundan yirmi sene evvel yazdığı bir makaleye "Demokrasiyi Kurtaralım" başlığını bunun için koymuştur. Çünkü demokrasiyi kurtaracak halk eğitimidir. Eğitimi yalnız mekteple sağlamaya imkân yoktur, çünkü halkta bu inkılabı gerçekleştirmeden çocukları mekteplerde demokratik bir terbiye ile yetiştirirsek yeni nesille eski nesil arasında çetin bir çatışma olacaktır yahut iki nesilden birinin diğerine tahakküm etmesiyle gene demokrasi ortadan kalkacaktır (Köymen, 1952, s.11-12).

Halk Eğitimi Kavramı ve Türleri

Çağımızda bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler, toplumun ekonomik, kültürel, siyasal ve toplumsal yapısında değişmelere neden olmaktadır. Bireylerin bu değişmelere uyum sağlaması, değişimin gerektirdiği bilgi, beceri ve değerleri kazanmasını zorunlu kılmaktadır. Bireyin örgün eğitim sonrasındaki yaşantısında ve örgün eğitimden yararlanmayan bireylerin bu değişikliklerin gerektirdiği bilgi ve beceriyi edinebilmesi, örgün eğitim sonrası eğitimle olanaklıdır. Bu nedenle halk eğitiminin eğitim sistemi içerisindeki önemi artmıştır (Türkoğlu, Uça, 2011, s.49).

Halk eğitimiyle ilgili önem arz eden tanımlardan birine göre halk eğitimi; “yetişkin eğitimi”, “yaygın eğitim”, “toplum eğitimi” gibi adlarla da gerçekleştirilen, yetişkinlere ve okul dışındakilere yönelmiş düzenli ve örgütlü bir eğitim çabası olarak ifade edilmektedir (Türkoğlu, Uça, 2011, s.49). Diğer bir tanıma göre halk eğitimi; yetişkinlerin eğitimi için gereken programlarının, kullanılacak materyallerin, eğitim sürecindeki yollarının, yöntemlerinin geliştirilmesini konu edinen bir eğitim bilimidir (Çankaya, 2019, s.9). Başka bir tanıma göre halk eğitimi; kişilerin ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişimleri için gerekli olan bilgi, beceri ve anlayışı kazandırmak için belirli amacı, sistemi, planı olan sürekli ve örgütlü okul dışı bir eğitim etkinliği olarak ifade edilmektedir (Çankaya, 2019, s.34). Farklı bir tanıma göreyse halk eğitimi; zorunlu öğrenimini bitirmiş ve artık okula gitmeyen kişilerin, yaşamlarının herhangi bir döneminde kullanacakları bilgileri veya ilgilerini gidermek için özel olarak düzenlenen faaliyet ya da programları kapsayan eğitimlerdir (Çankaya, 2019, s.34)

Yığın Eğitimi

Köymen (1956, s.17)’e göre, klasikleşmiş bir halk eğitimi çeşidi okur-yazar olmamanın tasfiyesi seferberliğidir. Önceleri okur-yazar olmamanın tasfiyesi başlı başına bir hedef olarak alınmışsa da bunun kendi başına yeterli olmadığı, okuyup yazmanın sadece bir vasıta olduğu buna bir de muhteva ve hedef vermenin zarureti anlaşılmıştır. Buna yığın eğitimi denilmektedir. Esaslı bir takip sistemi ile beslenmeyen yığın eğitiminde başlangıçta elde edilen kolay başarıların az zamanda kaybedildiği görülmektedir.

Köymen (1956, s.73)’e göre yığın eğitiminin en güzel örneğini Türkiye vermiştir. 1928’de yeni Türk harflerinin kabulü üzerine Atatürk yığın eğitimi önderliğini bizzat yapmış ve kendi karatahta başında ders vermiştir. Atatürk’ün önderliğiyle Türk münevverleri okuması olmayanlara okuyup yazma öğretme seferberliğinde geniş ölçüde rol almışlardır. Bütün memlekette açılan Millet Mekteplerinde başta öğretmenler olmak üzere on binlerce münevver ümmilere ve yeni yazıyı bilmeyenlere ders vermişlerdir. Bu suretle dünyanın en büyük inkılaplarından biri olan Türk yazı inkılabı kısa bir zamanda gerçekleşmiştir (Köymen, 1956, s.73).

Yığın eğitiminin temel prensibi bilenler bilmeyenlere öğretsindir. Her bilen bilmeyene öğrettiğini ve o bilmeyenin de bu suretle bir bilen haline geldiğini düşününüz. Bu suretle öğrenme bir geometrik dizi haline girecek ve çok kısa bir zamanda okur-yazar olmayan kimse kalmayacaktır. Bu hiç olmazsa nazari olarak doğrudur (Köymen, 1956, s.74).

Temel Eğitim

Temel eğitim, eğitimin önemli basamaklarından biridir. Bu eğitim ile çocuklara, topluma uyum sağlamaları ve yaşamlarını daha iyi bir şekilde sürdürmeleri için gerekli olan temel bilgi ve beceriler kazandırılmaktadır (Babadağ, Sarıbaş, 2015, s.19). Birinci kademede çocuklar

okuma yazma, anadilini doğru ve etkin kullanma, okuduğunu anlama, temel matematiksel işlemler, önemli toplumsal ve doğal olaylar hakkında temel bilgiler edinmektedirler (Sarıbaş, Babadağ, 2015, s.19). Bu bilgiler sonraki öğrenmeler için ön koşul teşkil etmektedir. Eğitim olanaklarının sınırlı ve ilköğretimden sonra örgün eğitimi terk etme oranının yüksek olduğu az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde, bireylerin en azından temel bilgi ve becerilerle donatılması için temel eğitim oldukça önemlidir (Babadağ, Sarıbaş, 2015, s.19).

Temel eğitim bir yandan bireye okuma yazma öğretirken diğer yandan bireylere üst öğrenimlere hazırlık için gerekli bilgi ve becerileri kazandırır. Bu açıdan bakıldığında temel eğitimdeki eksiklikler diğer eğitim kademelerinde sorunlara ve niteliğin düşmesine neden olabilir. Dünyadaki birçok ülke temel eğitimin etki alanından hareketle temel eğitimi öğrencileri için zorunlu tutmuştur (Aykaç, Deveci, 2019, s.278). İleri memleketlerde de başta Birleşik Amerika olmak üzere temel eğitim ilgisi artmaktadır. Çünkü ileri memleketlerin de geri kalmış bölgeleri bulunduğu gibi halklarının hepsi yüksek kültür, sağlık, ev hayatı, iktisat ve eğlence seviyesine ulaşmış değildir. İleri memleketler yurtlarında geri bölge refahsız ve kültürsüz insan bırakmamak azmindedirler (Köymen, 1956, s.73).

Temel eğitimde metot yaşayarak ve yaparak öğrenmedir. Göz ve kulak yoluyla eğitim metot ve araçlarına çok yer ve ehemmiyet verilir (Köymen, 1956, s.17).

Köymen (1956, s.73)'e göre; temel eğitim yeni bir kavramdır. Bu, UNESCO yani Birleşmiş Milletler Eğitim, İlim ve Kültür Teşkilatı tarafından ortaya atılmıştır. UNESCO 1951'den beri biri Meksika'da öbürü Mısır'da olmak üzere iki Bölge Temel Eğitim Merkezi kurmuştur. Bu merkezler bütün dünyayı hizmet tesiri altına alacak şekilde çoğaltılacaktır.

Bütüncül Eğitim

Bütüncül eğitim olarak bilinen eğitim yaklaşımı 1960 ve 1970'lerde Amerika'daki entelektüel ve kültürel rahatsızlıkla yükselişe geçti. Bütüncül eğitim temelde insan gelişiminin manevi boyutları ve insani tecrübenin çeşitliliği ile ilişkilidir. Kısmen, hareket bireysel özgürlük arayışı, bireysellik ve insan potansiyelinin genişletimini temsil eder (Miller, 2005, s.35). Bununla birlikte, daha geniş anlamda ise bütüncül eğitim sistemler teorisi ve entegral felsefe, transpersonal psikoloji, kuantum mekaniğinden etkilerini yansıtan bilimsel teori, ekolojik bilinçlilik, globalizm ve feminizm dahil olmak üzere birkaç sağlam temelli felsefi ve kültürel akımın karışımını ifade eder (Miller, 2005, s.35). Bütüncül pedagoji ayrıca köklerini 20. yüzyıl boyunca gelişen Montessori, Dewey, Steiner ve diğer radikal eğitimcilerin çalışmalarında çeşitli alternatif yaklaşımlarda bulmaktadır (Miller, 2005, s.35).

Bütün eğitimi bütün halk eğitimi kavramlarını, hatta propaganda ve reklamların muhtevalarını değil fakat tekniklerini, içine alan geniş ve bütün bir kavramdır. Kastedilen bütün tabiatıyla bir eğitim bütünüdür. Eğitim bakımından üç birim, yani bütün vardır: Fert, toplum ve zaman (Köymen, 1956, s.75). Fert bütün ömrü ile bir bütündür, klasik öğretim sistemi bu bütünün küçük bir kısmına hitap eder. Toplum bütün şekilleriyle bir bütündür, klasik öğretim bunun birçok parçalarını dışarıda bırakır. Mesela mahpuslar, sakatlar, yeni intibaklar isteyenler ve üstün istidatlılar klasik eğitimin dışında kalır (Köymen, 1956, s.75).

Köymen, eğitim hakkındaki görüşlerinin temel kitaplarından olan Büyük Aydınlığa Doğru adlı eserinde halk eğitiminin önemine şöyle dikkat çekmiştir:

Eğitim bir bütün işi olarak, yani hem mektepte hem mektep dışında ele alınmadıkça muvaffak olamaz. Birçok inkılaplarımızın henüz bocalamakta olmasının sebebi halk eğitimi ve mektep eğitimi çalışmalarının el ele yürümemesidir (Köymen, 1960, s.21).

Halk ve yetişkin eğitimi tekniğinden bütün mezhepler ve tarikatlar, çeşitli meslek teşekkülleri, loncalar vs. binlerce yıldan beri faydalanmıştır. Halk ve yetişkin eğitimi, yani mektep dışı eğitim mektep eğitiminden çok daha eskidir. Hatta bugün dahi çocuğun mektep dışında öğrendiği mektep içinde öğrendiğinden çok daha fazla ve mühimdir (Köymen, 1960, s.23).

SONUÇ

Türk eğitim düşünce tarihinde Nusret Köymen'in eğitim, halk eğitimi, demokrasi gibi literatürde her zaman hakkında çok söz söylenmiş kavramlara eserlerinde çok fazla yer vermesi onun demokratik halk eğitimi anlayışının bir sonucudur. Köymen'in demokrasiyi "Ferdî hürriyetin, ferdin ruhundan kaynaklı bir disiplinle, ferdin ve cemiyetin hayrına kullanılabilmesi demektir" şeklinde tanımlaması dikkat çekicidir. Benzer şekilde Köymen'in halk eğitimini "Halk ve yetişkin eğitimi tekniğinden bütün mezhepler ve tarikatlar, çeşitli meslek teşekkülleri, loncalar vs. binlerce yıldan beri faydalanmıştır. Halk ve yetişkin eğitimi, yani mektep dışı eğitim mektep eğitiminden çok daha eskidir. Hatta bugün dahi çocuğun mektep dışında öğrendiği mektep içinde öğrendiğinden çok daha fazla ve mühimdir" ifadesi halk eğitimine verdiği değeri göstermesi bakımından önem arz eder. Köymen demokrasi ve halk eğitimi arasındaki ilişkinin önemini şu sözleriyle dile getirmiştir: "Demokrasiyi kurtaracak halk eğitimidir. Eğitimi yalnız mekteple sağlamaya imkân yoktur, çünkü halkta bu inkılabı gerçekleştirmeden çocukları mekteplerde demokratik bir terbiye ile yetiştirirsek yeni nesille eski nesil arasında çetin bir çatışma olacaktır yahut iki nesilden birinin diğerine tahakküm etmesiyle gene demokrasi ortadan kalkacaktır. Bu bahsedilenlerden hareketle; Köymen'in eğitim görüşünün ekseninde demokrasi ve halk eğitimi etkileşimi ve bu etkileşimden ortaya çıkan demokratik halk eğitimi anlayışı vardır.

KAYNAKLAR

- Aktaş, M. (2015). Demokrasi kavramına eleştirel bir bakış. Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3, 87-105.
- Aykaç, N. ve Deveci, Ö. (2019). Temel eğitimde yaşanan sorunları inceleyen çalışmalarında değerlendirilmesi: Bir meta-sentez çalışması. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 7/1, 277-301.
- Babadağ, G. ve Sarıbaş, S. (2015). Temel eğitimin temel sorunları. Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi, 3/1, 18-34.
- Çankaya, N. (2019). Halk eğitim merkezlerinde eğitim alan yetişkinlerin motivasyonuna etki eden unsurların incelenmesi. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Ercins, G. (2012). Türkiye'nin demokratikleşmesinde toplumsal sorun alanları. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14, 79-102.
- Ereş, F. (Ed.) (2019). Yetişkin eğitimi ve hayat boyu öğrenme. Ankara: Pegem Akademi.
- Ertürk, S. (1988). Türkiye'de eğitim felsefesi sorunu. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3, 11-16.

- Kaya, H. E. (2015). Türkiye’de halk eğitimi merkezleri. *International Journal of Science Culture and Sport*, 3, 268-277.
- Köymen, N. (1956). Halk eğitimi rehberi. Ankara: Maarif Basımevi.
- Köymen, N. (1952). Demokrasiyi kurtaralım demokrasiyi kurtaracak halk eğitimidir. İstanbul: Türkiye Basımevi.
- Köymen, N. (1956). Eğitim sosyolojisi. İstanbul: Maarif Basımevi.
- Köymen, N. (1960). Büyük aydınlığa doğru. İstanbul: Nebioğlu Yayınevi.
- Miller, R. (2005). Bütüncül eğitimin felsefi kaynakları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3, 33-40.
- Tezcan, M. (1985). Eğitim sosyolojisi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Türkoğlu, A. ve Uça, S. (2011). Türkiye’de halk eğitimi: Tarihsel gelişimi, sorunları ve çözüm önerileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2/2, 48-62.
- Yazar, T. (2012). Yetişkin eğitiminde hedef kitle. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 21-30.